

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de schutterstoren Sint-Sebastiaansgilde in Ronse

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°.

Procedurestappen en vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1 tot en met 6.1.8,
- het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014, artikel 6.2.1.

De volgende procedurestappen en vormvereisten zijn vervuld:

- de erfgoedwaarden zijn onderzocht;
- de resultaten van het onderzoek zijn opgenomen in een beschermingsdossier;
- advies over de bescherming van het onroerend goed werd gevraagd aan:
 - het college van burgemeester en schepenen van Ronse op 16 februari 2024,
 - de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid bevoegd voor omgeving, mobiliteit en openbare werken en landbouw en visserij op 2 januari 2024,
 - de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed op 3 januari 2024.
- de behandeling van de adviezen is opgenomen als bijlage bij dit besluit.
- de zakelijkrechthouders zijn op de hoogte gebracht van het ontwerp van de voorlopige bescherming op 2 januari 2024.
- de zakelijkrechthouders gaven geen opmerkingen.
- de behandeling van de opmerkingen van de zakelijkrechthouders is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Motivering

Het monument schutterstoren Sint-Sebastiaansgilde in Ronse is van algemeen belang wegens de volgende erfgoedwaarden:

- de culturele waarde:

In grotere Vlaamse en Brabantse steden stonden schuttersgildes vanaf de late middeleeuwen in voor ordehandhaving en militia. Vanaf 1500 kenden deze gildes een landelijke verspreiding en verloren ze hun militaire functie. Ondanks de opheffing van deze elitaire gezelschappen in de Franse tijd vond er in de 19de eeuw een heropleving van het boogschieten plaats. Naast de Sint-Jorisgildes (kruisboog) en de Sint-Sebastiaansgildes (handboog) met wortels in het ancien régime ontstonden er nu nieuwe maatschappijen met namen zoals "Willem Tell" of "De Eendracht". De groeiende populariteit van het handboogschieten op de staande wip culmineerde vanaf het interbellum in de bouw van overdekte staande wippen of schutterstorens. Als overdekte staande wip uit 1956 getuigt de schutterstoren van de Sint-Sebastiaansgilde in Ronse op een exemplarische wijze van deze traditie;

- de historische waarde:

De tijdens het interbellum en het eerste naoorlogse decennium gebouwde schutterstorens komen voort uit de eeuwenoude traditie van het handboogschieten op de staande wip. In de 19de en vooral de 20ste eeuw ontpopte deze uit het ancien régime overgeleverde traditie zich tot een ruim beoefende volkssport. Vanuit de zoektocht om deze buitensport het hele jaar door te beoefenen kon men rond 1900 in Brussel voor het eerst, ook in de winter of bij slecht weer, boogschieten op een in een toren opgestelde staande wip;

Schutterstorens getuigen van de streekverbonden die schutters uit steden en dorpen verenigden. Daardoor konden plattelandse schuttersgildes, die enkel over een staande wip in openlucht beschikten, in een wintertoren in de stad (meestal makkelijk bereikbaar met trein of tram) ook in de winter de strijd aangaan met andere schutters;

De vermoedelijk eerste schutterstoren in Vlaanderen kwam er in 1923 op de sportterreinen bij een textiel fabriek in Ronse. Daarna, tot in de jaren 1950, werden er in minstens twintig Vlaamse steden sobere met kunstleien beklede schutterstorens gebouwd. De bouw van de schutterstoren van de Ronsische Sint-Sebastiaansgilde in 1956 sloot de periode van enkele decennia af waarin schutterstorens met metalen skeletconstructie werden opgetrokken. Vanaf de jaren 1980 werden er stelselmatig schutterstorens uit de periode 1920-1956 gesloopt, zodat er vandaag slechts een zestal bewaard zijn in Vlaanderen. Dit unieke erfgoed, dat in de ons omringende landen ontbreekt, is dan ook bedreigd. De laatste getuigen ervan zijn zeldzaam geworden;

De schutterstoren van de Sint-Sebastiaansgilde in Ronse vormt een gaaf bewaard voorbeeld van een door een brouwerij bij een café-restaurant gebouwde toren. Hiervoor zocht de brouwerij Rodenbach uit Roeselare aansluiting bij één van de traditionele schuttersgildes in Ronse die teruggaan tot het ancien régime. De toren werd opgetrokken voor de "*Koninklijke Aloude Gilde St.-Sebastien*" die minstens sinds 1511 bestaat en de afschaffing van de gilden in de Franse Revolutie overleefde. Het café-restaurant stond bekend als "*Auberge Sint-Sebastien*". De schutterstoren werd opgetrokken aan de historische noordrand van de kleine stad Ronse, waar zich, zoals de Ferrariskaart (1771-1778) toont, minimaal sinds het einde van de 18de eeuw een wipweide met twee staande wippen bevond. Op deze plaats, het Bruulpark, heeft de Sint-Sebastiaansgilde nog steeds zijn staande wip in openlucht, wat de schutterstoren een hoge historische contextwaarde geeft;

- de architecturale waarde:

De 25 meter hoge, obeliskvormige schutterstoren op vierkante plattegrond van 1956 is beeldbepalend voor de historische noordrand van de kleine stad Ronse. Dit late voorbeeld sluit constructief en vormelijk nog volledig aan bij de schutterstorens die in Vlaanderen vanaf 1923 werden gebouwd. Kenmerkend daarvoor zijn de metalen skeletconstructie en de sobere bekleding met kunstleien. Anders dan de torens uit de jaren 1920 en 1930 heeft de toren van de Sint-Sebastiaansgilde enkel ramen in de top (oorspronkelijk vier waarvan twee intussen gesupprimeerd). Hoewel de binnentoren door de veralgemening van efficiënte elektrische verlichting niet langer zenitaal licht behoefde, legde het stadsbestuur de ramen op om de top van de toren een expressiever karakter te geven. Ook een tweede esthetische voorwaarde - het gebruik van rechthoekige kunstleien, gelijkend op echte leien - moest de toren een traditioneler en minder monotoon uitzicht geven. Een ander verschil met de torens uit de jaren 1920 en 1930 is het bijna platte dak van de Sint-Sebastiaanstoren;

Aan de binnenkant is de schutterstoren van de Sint-Sebastiaansgilde representatief voor 'kleinere' torens met slechts één binnentoren. Op de schuttersvloer is de ingenieuze metalen skeletconstructie met hoekpilonen en schuine schoren duidelijk afleesbaar. Ook in de inspectieschachten, verlicht door de ramen in de top, valt de complexiteit van de constructie op. Vanaf de schuttersvloer kijkt men omhoog naar de taps toelopende binnentoren met metalen staande wip en schuifstelsel voor de prang met "vogels". De binnentoren met horizontale plankenbebording wordt verder gemarkeerd door boven elkaar geplaatste nissen voor de elektrische verlichting;

De massale bouw van schutterstorens tijdens het interbellum en het eerste naoorlogse decennium was het gevolg van convergerende maatschappelijke en technische evoluties. Enerzijds was er de groeiende vraag van de succesvolle schuttersmaatschappijen om ook in de winter te kunnen boogschieten. Anderzijds werd constructietechniek in metaal goedkoper en dus toegankelijk. Brouwerijen en schuttersmaatschappijen wendden dus de best voorhanden zijnde techniek aan om hun torens te bouwen;

Het cultuurogoed dat integrerend deel uitmaakt van het monument, versterkt de architecturale erfgoedwaarde ervan.

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING,
WONEN EN ONROEREND ERFGOED BESLUIT:

Artikel 1. De volgende onroerende goederen worden voorlopig beschermd als monument:

de schutterstoren Sint-Sebastiaansgilde, Sint-Pietersnieuwstraat zonder nummer in Ronse, bij het kadaster bekend als: Ronse, 1ste afdeling, sectie B, perceelnummer 2005C (deel).

Het cultuurogoed opgenomen in de bijlage bij dit besluit maakt integrerend deel uit van het monument.

Het plan met de aflijning en de plaats van aanplakking van het bericht over het openbaar onderzoek is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van het monument is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Art. 2. De erfgoedwaarden van het monument zijn:

- 1° culturele waarde;
- 2° historische waarde;
- 3° architecturale waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

De obeliskvormige schutterstoren of overdekte staande wip van de Sint-Sebastiaansgilde werd in 1956 gebouwd. De 25 meter hoge toren versmalt naar boven toe en is afgedekt met een bijna plat, zinken roevendak. Kenmerkend voor dit dak zijn de met metaal beklede latten of roeven in stervorm. De dragende structuur van de toren bestaat uit een metalen skeletconstructie met boven de schuttersvloer (begane grond) acht geledingen en een lage zolderverdieping. Aan de buitenzijde is de toren bekleed met horizontaal geplaatste, rechthoekige kunstleien. Van de oorspronkelijke ramen in elke zijde van de torentop zijn vandaag de ramen in de westzijde en de oostzijde bewaard. Ze zijn ingevuld met vensters met grote metalen roedeverdeling.

Interieur van de schutterstoren. De schuttersvloer (begane grond) neemt de volledige plattegrond van de toren in. In de zuidwand geeft een dubbele schuifpoort met railsysteem toegang tot de schuttersvloer. De poort heeft, net als de meeste van de andere wanden, een verticale houten beplanking. De begane grond geeft een duidelijk beeld van de symmetrisch opgebouwde, metalen skeletconstructie. De hoekpilonen zijn vanaf de voet door middel van lange schuine schoren met de horizontale liggers (tegen het plafond) verbonden. Daardoor is het mogelijk om vanaf de schuttersvloer doorgangen naar aanpalende ruimtes te voorzien. Tussen de schuine schoren en de pilonen zijn er nog bijkomende kortere horizontale en schuine verstevigingen. Kenmerkend convergeren de metalen constructieonderdelen naar plaatvormige knooppunten, waar ze met (schroef)bouten zijn verankerd.

Bovenaan is de schuttersvloer aan de vier zijden afgeboord door een smal, omlopend plafond. De houten plafondplanken zijn gevat in metalen kaders, die aansluiten bij de skeletconstructie. Via zolderluiken in dit plafond zijn de inspectieschachten toegankelijk. Deze schachten lopen over de verschillende geledingen - met telkens een in een metalen kader gevatte, houten tussenvloer - tot in de top en zijn toegankelijk via vaste metalen ladders. De smalle, omlopende inspectieschachten zijn gevat tussen de metalen skeletconstructie (buitenkant) en de horizontale, naaldhouten plankenbebording van de binnentoren. Per geleding is de metalen draagstructuur verstevigd door diagonale metalen schoren tussen de hoekpilonen en de horizontale liggers. Ook hier convergeren de metalen constructieonderdelen naar plaatvormige knooppunten met (schroef)bouten. Op het metalen skelet zijn verticale kepers met daarop de leien bevestigd. De plankenbebording van de binnentoren is met bouten vastgemaakt op verticale stijlen van de skeletconstructie.

Vanaf het midden van de schuttersvloer kijkt men omhoog naar de smallere, taps toelopende binnentoren of de eigenlijke schutterstoren. Deze bestaat uit een horizontale

plankenbebording van naaldhout. In de tegenover elkaar staande west- en oostwand zijn er boven elkaar lampen in verdiepte nissen ingewerkt. Op korte afstand van de noordwand is de metalen staande wip opgesteld. Via een schuifstelsel wordt de prang met de "vogels" met een touw op en neer gehesen op de metalen wip. Op het aan de buitenkant omlopende plafond zijn aan de zuid-, oost- en westzijde korte, schuine afdaken met ijzerdraad geplaatst om de schutters te beschermen tegen vallende pijpen.

Art. 3. De beheersdoelstellingen voor het monument zijn:

- 1° de bescherming van de schutterstoren van de Sint-Sebastiaansgilde in Ronse beoogt het behoud van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen die de basis vormen voor de erfgoedwaarden. Dit veronderstelt vakkundig onderhoud en indien nodig conserverende ingrepen. Bewaren gaat daarbij steeds voor op vernieuwen;
- 2° de schutterstoren bewaart tot op vandaag zijn oorspronkelijke ontspannings- of sportfunctie, met name het schieten op de staande wip. Vanuit de specifieke erfgoedelementen en erfgoedkenmerken van de schutterstoren verdient het aanbeveling om het schieten op de staande wip als (hoofd)functie te behouden. Indien dit echter op een bepaald moment niet meer zou lukken, behoort het herbestemmen of een (gedeeltelijk) nieuwe functie geven van/aan de schutterstoren tot de mogelijkheden. Daarbij is het wel belangrijk dat de (gedeeltelijke) herbestemming de draagkracht van het beschermde gebouw niet overschrijdt;
- 3° de bescherming beoogt het behoud van de leesbaarheid en de herkenbaarheid van de typologie van de schutterstoren, zowel voor het exterieur als het interieur;
- 4° de top van de schutterstoren telde oorspronkelijk in de vier wanden een raam dat de inspectieschachten verlicht. Aan de noord- en de zuidzijde zijn de ramen dichtgemaakt door invulling met kunstleien. De ramen aan de west- en de oostzijde bewaren de metalen vensters met grote roedeverdeling. De bewaarde ramen behoren tot de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken en maken de aanblik van de schutterstoren expressiever en minder monotoon. Het terug openmaken van de gedichte ramen behoort tot de mogelijkheden. De ramen vormen immers een opportuniteit om de toren 's avonds periodiek van binnenuit te verlichten en zo de bakenfunctie ervan te versterken;
- 5° de buitenbekleding van de schutterstoren in kunstleien behoort tot de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken. Kunstleien zijn evenwel onderhevig aan sleet en degradatie, en kunnen eventueel vervangen worden door een materiaal met gelijkaardig uitzicht;
- 6° met betrekking tot het interieur van de schutterstoren beoogt de bescherming het behoud van de leesbaarheid en de herkenbaarheid van de typologie van de schutterstoren. Het behoud van de metalen skeletconstructie, de ruimtewerking en indeling in inspectieschachten en binnentoren, inclusief de plankenbebording, van de metalen staande wip en de prangen met functioneel toebehoren en van de betekenisvolle interieurelementen vormt daarbij een belangrijk aandachtspunt.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker houden het monument in stand en onderhouden het door:

- 1° het monument als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade door brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het monument regelmatig te controleren;
- 3° regulier en regelmatig onderhoud uit te oefenen;

4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Een toelating is vereist voor de volgende handelingen aan of in het monument:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de muren van constructies:
 - a) het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking en gootconstructies;
 - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
 - e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - f) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m²;
- 5° het uitvoeren van de volgende handelingen aan of in het interieur:
 - a) het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
 - b) het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
 - c) het uitvoeren van werken die het uitzicht of de indeling van het interieur wijzigen;
 - d) het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verwerking en aantasting;
 - e) het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, wand- en plafondafwerking, binnenschrijnwerken, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, lambrisering, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;
 - f) het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontpleisteren van bepleisterde elementen;
 - g) het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige;
 - h) het uitvoeren van werken aan en het verplaatsen of verwijderen van het cultuurgood dat opgenomen is in een beschermingsbesluit.

Er is geen toelating vereist voor:

1° regulier onderhoud;

2° passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood.

Brussel, 03/05/24

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Getekend door: Matthias Diependaele (Sig)
Getekend op: 2024-05-03 17:40:59 +02:00
Reden: ik keur dit document goed

Matthias DIEPENDAELE